

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

DISCUSSIE

Reactie van Marijke Gerbert op Anke Savenije over Hellinger (Reflecties, Systemtherapie 17(3), 157-165)

Als systeemtherapeut doe ik met een collega een keer per maand familieopstellingen. In 1994 zag ik voor het eerst een videoband van Hellinger bij een systeemreferaat. Ik was geraakt door de niet te simuleren emoties bij de representanten en was nieuwsgierig naar wat daar gebeurde. Nadien zag ik veel video's van zijn werk en was ik soms versteld en vaak verbaasd over zijn stellige uitleg. Ik begon er meer over na te denken en sprak met collegae over wat in familieopstellingen gebeurde. Daarna duurde het nog acht jaar voordat ik zelf een training deed.

Toen ik het artikel van Savenije gelezen had, kon ik me niet aan de indruk onttrekken, zeker gezien haar inleiding, dat ze vooraf al wist dat Hellinger of een familieopstelling niets kon zijn, en dat ze voor die voorin genomen mening nog het 'bewijsmateriaal' zocht. Jammer. En dan zie je wat vaker gebeurt: onjuist en uit de context een beeld vormen, mijns inziens een niet wetenschappelijke benadering.

Hellinger heeft wel degelijk theorieën, en veel van zijn ideeën komen uit bekende en door Savenije aangehaalde therapierichtingen die ook voor andere systeemdenkers zeer bekend zijn. Er zijn veel boeken over zijn theorieën en methode geschreven. Ik kan nu proberen om een en ander te weerleggen, maar zou dan wederom onvolledig zijn. Wel kan ik een paar dingen zeggen.

- Hellinger legt zich niet vast in zijn werken. Hij wil vrij observeren op het moment. 'Als iemand iets niet wil zien zoals ik, dan heb ik daar niets op tegen. Dat hoort bij jezelf op de achtergrond houden. Het is wel belangrijk dat ik en de ander bij zichzelf blijven' (Ulsamer, 1999).
- Het begrip 'de natuurlijke orde' is geen dogma. Uit de reacties van de deelnemers wordt afgeleid of het klopt. De ordening van vrouwen en mannen heeft meer te maken met het erkennen van hun sekseidentiteit, hun ontwikkeling daarin en hoe zij zich verhouden tot het andere geslacht (Veenbaas, 2002) en slaat niet op een patriarchaal ideaal.
- Het 'wetende veld' is een belangrijke informatiebron bij opstellingen. Deze kennis komt naar voren in de reacties van de opgestelde representanten. Zij verwoorden of gedragen zich opmerkelijk gelijk zoals diegenen die zij representeren maar niet kennen. Door het uiten van hun gewaarwordingen helpen zij de verstrikkingen te zien en te ontwarren. Zij zijn het kompas voor de therapeut. Een en ander doet denken aan de 'morfogenetische velden' van Sheldrake, waarin kennis anders wordt overgedragen (www.opstellingen.net, 2003).
- Er zijn wel verschillende studies en onderzoeken gedaan. Hellinger zelf zegt dat het te moeilijk is om precies aan te geven wat heeft geholpen (Ulsamer, 1999).
- Uit alleen de theorie kun je niet goed beoordelen hoe een opstelling werkt.
- Er zijn juist zeer veel overeenkomsten met systeemtheorie en -therapie.
- Het niet voldoen aan (inter)nationale criteria zegt niets over het systemische/therapeutische effect. Graag verwijs ik naar de samenvatting op het internet (www.opstellingen.net), waaruit het vol-

gende: 'Wie met het hele spectrum van psychotherapie bekend is, zal erkennen dat Hellingers unieke bijdrage ligt in de integratie van diverse elementen. Hij beweert niet iets nieuws te hebben ontdekt, maar het lijdt geen twijfel dat hij een nieuwe integratie heeft bewerkstelligd. Zijn vroegere ervaringen hebben hem zonder twijfel geleerd hoe belangrijk het is om te leren luisteren naar de autoriteit van onze eigen ziel' (www.opstellingen.net, 2002).

- Het is belangrijk om nog eens aan te halen dat het doen van familieopstellingen geen therapie is, ook al maken sommigen er een soort groepstherapie van. Het gebeurt vaak eenmalig of met lange periodes ertussen. Hellinger stelt dat er in een familiegeschiedenis verstrikkingen zijn ontstaan en dat deze ontward kunnen worden in een familieopstelling. Vervolgens kunnen mensen zelf verdere stappen zetten. Het is dat en niet meer.

Ik ben geen directe volgeling van Hellinger, en de bewonderende aanhang om hem heen vind ik overdreven en hem onwaardig. Wel heb ik waardering voor de door hem ontwikkelde familieopstellingen en zijn respectvolle benadering. Hellinger kan inspireren en zijn beweringen kunnen ook gezien worden als filosofische beschouwingen. Zelf heb ik wel eens het idee dat hij in sommige zaken te moeilijk is en een te hoge moraal predikt, als priester, meer dan wij aankunnen, zoals dit ook bij Nagy het geval is. Ik vind het dan wat overtrokken om er zo aangebrand op te reageren, zoals Savenije doet (2005), maar ook Van Lawick (1995), als je zelf nog nooit hebt meegemaakt hoe mensen in opstellingen reageren en wat daar gebeurt. Mijn ervaring is dat deelnemers erg goed opletten en corrigeren of iets klopt en zeer snel leren verwoorden wat zij lijfelijk gewaarworden.

De NLP-instituten leiden allerlei mensen op die naast Neuro Linguïstisch Programmeren ook familieopstellingen of traumabehandelingen willen gaan doen. Hun opleidingen zijn succesvol omdat de toelatingseis laag is en zij de enige zijn die dit geven. Zij zijn met vrijwilligersprojecten ook actief in Curaçao en Suriname, vandaar de bekendheid daar. Ik had liever gezien dat de NVRG zich had beziggehouden met familieopstellingen zodat getrainde systeemtherapeuten verantwoord opstellingen kunnen doen. Dat dit niet zo is, zie ik als een gemiste kans. Er is in sommige artikelen/bladen (Ulsamer, 1999; *Happinez* jaargang 2) immers ook gepleit om opstellingen te laten doen door goed opgeleide (systeem)therapeuten. Juist omdat er kennis voor nodig is en het een therapeutisch effect heeft. De Centrale Rino-groep nam daartoe gelukkig wel het initiatief.

Zelf ben ik door een Nederlandse psychotherapeut opgeleid in het doen van opstellingen waarbij de benadering minder stellig is dan bij Hellinger, en waarbij gebruik wordt gemaakt van duidingen met meer symboliek. Ook deze opleider heeft in culturen in Afrika en bij de Indianen gewerkt, waar deze vorm van problemen oplossen in *community*- en *tribe*-verband met besef van de rol van de voorouders heel gebruikelijk is. Deze werkwijze kun je ook zien in bijvoorbeeld de teams van Michael White, hun Aidsprojecten in Malawi, bij Nagy en het familiescript van de transactionele analyse. Opstellingen zijn dus niet zo nieuw en niet zo uitsluitend voorbehouden aan Hellinger.

Naast de psychotherapiepraktijk die ik voer, doe ik nu drie jaar familieopstellingen omdat het inspirerend en spannend is. Ik wil daarin geen betekenissen geven maar samen met anderen (*community*) de betekenis ontdekken en dat levert innige samenwerking

op en is leerzaam. Cliënten uit mijn praktijk en andere deelnemers volgen soms een opstelling als toeschouwer en halen daar inzichten in familiedynamieken uit die zij voor zichzelf in hun eigen therapie kunnen gebruiken. Vaak komen deelnemers nog een keer omdat representeren nieuwe ervaringen en inzichten kan opleveren.

Een mooi Nederlands boek over opstellingen waarin mooie thema's worden beschreven zoals 'uitreiking', een begrip dat cliënten goed herkennen, is *Vonken van verlangen*, door Veenbaas en Goudswaard (2002). Van Kampenhout (2001) schreef een boek waarin hij het sjamanisme uit verschillende culturen met opstellingen vergelijkt. Ulsamer schreef *Vliegen met sterke vleugels* (2003), waarin hij Hellinger's gedachtegoed op belangrijke punten uitlegt of kritisch commentarieert. Van Hellinger zelf is er *Stilte in het midden* (2004) met voordrachten en verhalen te gebruiken voor narratieve interventies.

Het is jammer dat de negatieve reflectie van Savenije uitsluitend gebaseerd is op artikelen en boeken van en over Hellinger en dat zij, ondanks de positieve ervaring van haar collega, zelf geen opstelling heeft willen meemaken. Ook gaat zij in haar reflectie niet in op ontwikkelingen in Nederland. In de afgelopen eeuw hebben bekende therapeuten met hun soms heel afwijkende ideeën

wereldfaam bereikt om vervolgens ernstig bekritiseerd te worden op de stelligheid van hun theorieën, waarna vervolgens dankzij de inbreng van velen toch een respectabele richting ontstond.

Dat Savenije zo inzet op voor of tegen doet mij erg denken aan de 'Bond tegen de Kwakzalverij-stijl'. Ik eindig met het volgende: '*Iemand stapt in de rivier, de stroom brengt hem naar de andere oever en daar stapt hij weer aan wal. Dan buigt hij zich naar de rivier en bedankt de stroom van het water. Voor de rivier is het om het even. Dat is danken.*' (Bert Hellinger in *Uit Vonken van Verlangen*).

Marijke Gerbert, systeem- en psychotherapeut

Literatuur

- Familieopstellingen. *Happinez*, 2, 2, pp. 93-96.
 Hellinger, B. (2003). *Stilte in het Midden*. Groningen: Zalsman Grafische Bedrijven.
 Kampenhout, D. van (2001). *Beelden van de ziel*. Bloemdaal: Altamira-Becht.
 Lawick, J. van (1995). *Systeemtherapie*, 7, 4, pp.219-223.
 Savenije, A. (2005). *Systeemtherapie*, 17, 3, pp. 157-165.
 Ulsamer, B. (1999). *Vliegen met sterke vleugels*. Bloemdaal: Altamira-Becht.
 Veenbaas, W. & Goudswaard, J. (2002). *Vonken van Verlangen*. Assendelft: Grafinoord B.V.
www.opstellingen.net/algemeen.html (2003).